

Demonstratsioonid – tunni plaan

Eesmärgid õpilaste jaoks

- Mõista demonstratsioonide üliolulisust väljendusvabaduse tagamisel, eriti ebasoodsates tingimustes marginaalsete gruppide jaoks.
- Õppida tundma demonstratsioonide poolt huvikeskmesse tõstetud sisulisi küsimusi, mille puhul väljendusvabadus ja avalik kord on sattunud vastuollu.
- Mõista probleeme, mis kaasnevad politseijõudude ülesannete ja demonstratsioonide kaudu aset leidva väljendusvabaduse tasakaalustamisel.
- Analüüsida põhjuseid, miks tuleks valitsust kas toetada või talle vastsu seista juhtumitel, kui keelustatakse registreerimata demonstratsioonide korraldamine.
- Leida kokkuleppe ja leppimatuse valdkonnad kaasõpilastega.
- Otsustada individuaalselt ja grupis, kas valitsus peaks rakendama jõudu registreerimata demonstratsioonide keelustamiseks; välja ütleva oma otsustust, mis põhineb tõenditel.
- Anda hinnang arutluse kui demokraatliku otsustusprotsessi tähtsusele.

Arutlusküsimus

Kas meie demokraatlik ühiskond peaks rakendama jõudu, et takistada registreerimata demonstratsioonide toimumist?

Materjalid

- tunni käigu juhend,
- jaotusmaterjal 1 – arutluse juhend,
- jaotusmaterjal 2 – arutluse tööleht,
- jaotusmaterjal 3 – õpilaste hinnanguleht arutlusele,
- lugemistekst,
- soovituslik lisamaterjal,
- arutluse küsimus koos argumentidega (kasutatav valikuliselt kui õpilastel on raskusi argumentide leidmisega või kui on ajanappus).

Demonstratsioonid – lugemistekst

1 2004. aasta novembris tunnistati tollane Ukraina peaminister
2 parlamendivalimiste võitjaks, kuigi nii riigisisesele kui rahvusvahelisele vaatele poolt
3 väljendati arvamust, et valimiste käigus esines rikkumisi. Protestiks kogunesid
4 tuhandeid demonstrandid, ilma selleks luba omamata, lumise ja külmunud pealinna
5 Kiievi Iseseisvuse väljakule. Nad keeldusid koju minemast enne, kui uued valimised
6 välja kuulutatakse. Protestist ajendatuna tühistaski Ülemkohus novembrikuised
7 parlamendivalimised ning kuulutas välja uued. Protesteerijate poolt laialdaselt
8 kasutatud oranzhi värvi (riietusesemed jm) järgi „oranzhiks revolutsiooniks“
9 nimetatud meeleavaldused tõid niisiis kaasa seadust järgivamad valimised detsembris
10 2004. Sel korral võitis opositsiooni kandidaat.

11 Kui kodanikud pole valitsusega ühel meelel, on üks mõjusamaid viise oma
12 arvamuse välja ütlemiseks avalik üheskoos demonstreerimine. Mõnikord - nagu
13 Ukrainas 2004, Rumeenias 1991, Azerbaidžhaanis 1988, Filipiinidel 1986 - ei
14 surutud niisuguseid demonstratsioone maha ning need viisid muudatusteni valitsuses.
15 Kuid näiteks Tiananmeni (Taevaliku Rahu) väljakul Pekingis 1991 ning Chicagos
16 1968 kuulutasid võimud samasugused demonstratsioonid ohuks avalikule
17 julgeolekule ning ajasid need politsei ja sõjaväe abil laiali. Inimeste õigus vabale
18 eneseväljendusele ning valitsuste kohustus tagada avalik kord ongi igas ühiskonnas
19 üheks suuremaks vastuoluks. Eriti keerukas on see demokraatlikes ühiskondades, kus
20 valitsus peab rahvast kuulama ning talle vastama.

21 **Antiikne ja fundamentaalne vabadus.**

22 Inimeste kogunemine probleemide üle häälekalt aru pidamiseks ning võimude
23 otsuste suhtes erimeelsuste väljendamine on nähtavasti sama vana kui riik ise.
24 Valitsuse otsuste ja tegevuse vastu demonstratsioonide abil protesteerimist on juba
25 ammustest aegadest alates püütud seadustega reguleerida. See õigus on tihedalt seotud
26 ka sõnavabadusega ning usuvabadusega. Näiteks on ametühinguliikumine,
27 kodanikuõiguste liikumine ja abordivastane *Pro-Life* liikumine Ameerikas kasutanud
28 demonstratsiooni kui oma ideede propageerimise vormi.

29 Rahvameeleavaldused on ainulaadne elav eneseväljenduse vorm, mis
30 võimaldab kõnelejate ja kuulajate vahelist vahetut kontakti, süvendab demonstrantide
31 vastastikuse toetuse ja solidaarsuse tunnet, teeb demonstrantide taotlused üldsusele
32 nähtavaks. Kuna demonstratsioonid ei nõua raha nagu teleshov'd, meediakampaaniad
33 või ajalehtedes kuulutamine, saavad seda vormi kasutada ka vähest majanduslikku või
34 poliitilist võimu omavad inimesed.

35 1948. aastal Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peaassamblee poolt vastu
36 võetud Inimõiguste Ülddeklaratsiooni artikkel 20 sätestab, et „Igal inimesel on õigus
37 rahumeelse kogunemise ja liitumise vabadusele”. USA põhiseaduse esimene parandus
38 ütleb, et "Kongress ... ei kärbi ... sõna- ja ajakirjandusvabadust ega inimeste õigust
39 rahumeelselt koguneda ja esitada valitsusele palvekirju ülekohtu korvamiseks.”
40 Väikeste erinevustega austatakse ja rakendatakse seda kodanike õigust üle maailma.

41 **Olemuslikult raske taskaal**

42 Loomulikult vajab iga ühiskond toimimiseks korda. Inimesed vajavad ja
43 eeldavad, et oleks tagatud nende põhiõigus elada ja töötada füüsilise ohuta oma elule,
44 varale või tunnetele. Niisugust kaitset pakub politsei, ilma milleta õigus “vabale
45 eneseväljendusele” demonstratsioonide abil võiks kiiresti muutuda karjaseaduseks.
46 Oma olemuselt toetavad korra ja seaduslikkuse tagajad politsei ning sõjavägi kehtivat

47 võimu. Seetõttu astuvad nad sageli demonstrantidele vastu, kes seavad ohtu *status quo*
48 ning kelle tegevus võib põhjustada korratusi.

49 Korra säilitamise huvides ning soovist ära hoida ametlikust erinevate
50 seisukohtade esiletoomist on riigivõim kasutanud erinevaid meetodeid rahva
51 meeleavalduste kontrollimiseks. Näiteks nõutakse demonstratsioonide
52 korraldamiseks loa taotlemist, kus oleks märgitud ürituse toimumise aeg, koht ja
53 eesmärk. Politseile antakse registreeritud demonstratsioonide kontrollimiseks
54 volitused. USAs on juba peaaegu sajand vaieldud tulutult selle üle, kuhu tõmmata
55 joon vaba eneseväljenduse ja selle mõistlike piirangute vahel. Nagu USA Ülemkohtu
56 kohtunik Felix Frankfurter kord kirjutas, on vastuolu “vaba eneseväljenduse ning
57 muude huvide vahel samavõrd igavene kui vastuolulinegi” [Niemothko Marylandi
58 vastu (1951)].

59 Sellele vaatamata on USA Ülemkohus välja töötanud teatud põhimõtted.
60 Näiteks tunnistas kohus valitsuse õigust reguleerida avalikes kohtades toimuvat ning
61 tagada seal korda; demonstrandid ei või niisama lihtsalt hõivata rahvarohket tänavat.
62 Teisalt ei tohi võimud piirata kõnevabadust ainuüksi selle pärast, et neile ei meeldi
63 sõnum. Kui valitsus lubab näiteks teda pooldavatel rühmitustel teha linnapargis
64 kampaaniat, ei saa ta sama võimalust keelata valitsuse tegevuse vastu
65 protesteerijatele.

66 Selle nähtusega puutuvad kokku ka teised riigid. 1989. aasta kevadel
67 kogunesid tuhanded hiina tudengid Tiananmeni väljakule Pekingis, et avaldada meelt
68 demokraatlike reformide kaitseks. Üliõpilastega liitusid tehasetöölised,
69 valitsusametnikud ja vaimsed liidrid – kokku umbes miljon inimest. Algul suhtus
70 Hiina valitsus toimuvasse sallivalt, kuid peatselt keelustas meeleavalduse ning
71 kuulutas maikuu lõpus välja sõjaseisukorra. Demonstrandid kutsusid valitsust üles

72 tagasi astuma, kuid ühel ööl juuni alguses tormasid meeleavaldajate suunas valitsuse
73 saadetud tankid. Demonstrandid aeti laiali, nende juhid arreteeriti. Hiina juhtkond oli
74 sellega enda sõnutsi ajanud laiali “kontrevolutsioonilise mässu”.

75 Valitsused võivad administratiivseid meetodeid ja reegleid kasutades ka
76 lihtsalt keelduda demonstratsiooni korraldamiseks loa andmisest. Azerbaidzhaani
77 põhiseaduse paragrahv 49 ütleb: “Igaühel on õigus rahumeelselt ja ilma relvadeta
78 koguneda, korraldada miitinguid ja koosolekuid, demonstratsioone ning
79 tänavarongkäike, teavitades selles eelnevalt võime.” Sellele vaatamata võttis
80 Azerbaidzhaani parlament 1998. aastal vastu rahvakogunemiste seaduse, kus on
81 üeldud, et igaüks, kes korraldab rahvakogunemist, peab täidesaatvat võimu sellest
82 vähemalt viis päeva ette kirjalikult teavitama. Seadus keelab kogunemised riigipöörde
83 korral ja ohu puhul rahvuslikule ja riiklikule julgeolekule. Paljude arvates on see
84 seadus Azerbaidzhaani põhiseadusega vastuolus.

85 2005. aastal reageeris Venemaa president Vladimir Putini kantseleiülem
86 Dmitri Medvedev tollastele demonstratsioonidele järgmiselt: “Demonstratsioonid
87 tänavatel olid vihaste inimeste normaalne reaktsioon... Loomulikult on otstarbekam
88 arutleda vajalike abinõude rakendamise üle sotsiaalselt efektiivsete protseduuride abil,
89 mitte aga tänavatel, kuid et see saaks toimuda, peavad meil olema avalikkuse ja
90 võimude vahelise kommunikatsiooni toimivad mehhanismid”.

91 Piirangud avalikele meeleavaldustele – toetajad ja vastased.
92 Kas valitsustel peaks olema võimalus keelata registreerimata demonstratsioonide
93 toimumine ära? Need, kes pooldavad ilma loata meeleavalduste keelustamist ütlevad,
94 et valitsuselt loa saamine demonstratsiooniks loob vajaliku tasakaalu korra ja
95 vabaduste vahele. Registreerimise nõue ei tähenda seda, et valitsusel oleks piiramatut
96 võim demonstratsioone keelata või lubada. Pigem võimaldab see valitsusel täita

97 erapooletult oma kohust: igäüks järgib samu reegleid. Toetajad väidavad samuti, et
98 selleks, et seadus oleks efektiivne, peab see olema “töötav”. Kui politsei ei suuda
99 inimesi suunata ja avalikest kohtadest eemal hoida, siis on ühiskond riskiolukorras.
100 Rahvahulk on ebastabiilne, rahumeelne demonstratsioon võib kiiresti vägivaldseks üle
101 kasvada. Ürituse registreerimise nõue loob olukorra, kus võimud ja demonstrandid
102 võivad langetada otsuseid.

103 Eelneva registreerimise nõude vastased väidavad, et inimesed, kes soovivad
104 millegi vastu rahumeelselt protesteerimiseks kokku tulla ei vaja luba sellelt samalt
105 valitsuselt, kelle toimingute vastu ollakse. Iga seadus, mis kehtestab avalikus kohas
106 korraldatavale meeleavaldusele loa taotlemise nõude, on demokraatlikus ühiskonnas
107 ebaõiglane põhivabaduste piiramine. Otsus anda luba või sellest keelduda on
108 poliitiline: otsustamist niisuguse fundamentaalse vabaduse üle ei tohiks anda
109 ametnike kätte.

110 Oponendid on samuti seda meelt, et kui ajalehed ja televisioon on jõukate ja
111 mõjukate inimeste meedia, siis demonstratsioonid on vaeste, radikaalsete ja
112 marginaalsete inimeste meedia. Niisugused inimesed vaevalt võivad loota
113 samasuguse otsuse langetamist oma taotlusele kui need, kes kehtivat korda kindlalt
114 toetavad. Selleks, et end kuuldavaks teha, peavad nemad olema vajadusel võimelised
115 avalikes kohtades piketeerima, tänavatel marssima ja demonstreerima. Avalike
116 kohtade kasutamist niisuguseks otstarbeks, juhul kui tagatakse kord ja rahu, ei tohi
117 keelata.

118 Need, kes pooldavad valitsuse õigust keelustada registreerimata kogunemisi,
119 väidavad vastu, et avalik koht ei tähenda kohta, kus õigus ei toimiks. Samamoodi
120 nagu iga linn teostab liiklusjärelvalvet, on ka valitsusel õigus omada korra
121 tagamiseks kontrolli rahvakogunemiste üle. Mõnede kodanike privileeg koguneda

122 kokku, et vahetada avalikult omi mõtteid, peab olema avalikkuse huvides
123 reguleeritud, sest selline privileeg on suhteline, mitte absoluutne. Pooldajad märgivad
124 samuti, et infoajastul pole võimalik, et sündmused toimuvad nii kiiresti ja ootamatult,
125 et valitsusel poleks võimalik vajaliku kiirusega reageerida. Loa andmist saab
126 menetleda küllalt kiiresti, et vastata inimeste väljendusvabaduse õiguse vajadustele.
127 Vastased nõustuvad sellega, et 2004. aastal Kiievis toimunud demonstratsiooni
128 aeg oli ülitäpselt valitud. Valitses oht, et valitsuselt loa taotlemise protseduur – nagu
129 Azerbaidzhaanis on kehtestatud – toonuks kaasa viivituse, mis tegelikult kujunenuks
130 valitsuse poolseks demonstratsiooni keeluks.
131 Kokkuvõttes – kuidas iganes võimud demonstratsioone reguleerivad, alati jääb see
132 demokraatias vastuoluliseks küsimuseks.

Demonstratsioonid - arutlusküsimus argumentidega

Arutlusküsimus

Kas meie demokraatlik ühiskond peaks rakendama jõudu, et takistada registreerimata demonstratsioonide toimumist?

Valitsuse poolset demonstratsioonide korraldamise registreerimist pooldavad argumendid.

1. Inimesed ei saa kasutada ühiskonnas oma õigusi ilma et seda võimaldaks kord ühiskonnas. Ilma riigivõimu poolsete piiranguteta kehtestaksid avalikel väljakutel oma korra need, kes on kõige valjuhäälsamad ja kõige tugevamad.
Nõue, et demonstratsioonide läbiviimine tuleb eelnevalt võimude poolt registreerida loob demokraatlikus ühiskonnas vajaliku tasakaalu mõlema – nii korra ja seaduslikkuse kui ka vabaduste tarvis.
2. Eelneva registreerimise nõue ei anna valitsusele valikuvõimalust kelle demonstratsioone lubada ning kelle omi mitte. Vastupidi – see annab valitsusele võimaluse olla erapooletu. Registreerimise protsessis peavad kõik järgima ühtesid ja samu reegleid.
3. Seadused peavad selleks, et nad tõepoolest töötaks, olema efektiivsed. Oma loomuselt on inimhulk ebastabiilne ning rahumeelsed demonstratsioonid võivad kiiresti kasvada üle vägvaldseks mölluks. Demonstratsioonide registreerimise nõue annab politseile mõjusa võimaluse jälgida avalikes kohtades toimuvaid sündmusi. See loob samuti hea keskkonna valitsusele ja demonstrantidele otsuste langetamiseks.
4. Ühegi inimese vaba eneseväljenduse õigus ei ole absoluutne. Mõne inimese õigus kogunemiseks ja oma mõtete väljendamiseks peab olema kõikide kodanike huvides reguleeritud. Demonstratsioonide registreerimise nõue annab valitsusele võimaluse säilitada ühiskonnas üldist heaolu.
5. Avalikud kohad pole seadusetuse kohad. Tänavad kuuluvad inimestele, kuid iga linnavõim on inimeste julgeoleku huvides kohustatud kontrollima liiklust: need, kes ei suuda valgusfoori punase tule taga peatuda või ületavad vales kohas sõiduteed tuleb korrale kutsuda. Demonstratsioonide registreerimise nõue on praktiliselt osa valitsuse toimingutest ühiskonna julgeoleku tagamisel.
6. Nii nagu sündmused toimuvad kaasajal kiiresti, nii suudab ka valitsus kiiresti reageerida inimeste sooviavaldusele korraldada eneseväljendusõiguse kasutamiseks mõnda meelevaldust. Erakorralistes tingimustes võib ka riigivõim erakorraliselt toimida: ametiasutused võivad olla vajaduse kohaselt avatud, politsei on alati tegutsemisvalmis. Internetiajastul, mil uudistevoog on 24 tundi kättesaadav, on valitsuselt demonstratsiooni korraldamiseks õigeaegselt loa hankimine võimalik.

Demonstratsioonid - arutlusküsimus argumentidega

Arutlusküsimus

Kas meie demokraatlik ühiskond peaks rakendama jõudu, et takistada registreerimata demonstratsioonide toimumist?

Valitsuse poolset demonstratsioonide korraldamise registreerimist mittepooldavad argumendid.

1. Seadus, mis piirab registreerimata demonstratsioonide korraldamist, piirab sellega ühte demokraatliku ühiskonna peamist vabadust. Inimesed, kes kogunevad rahumeelselt arutama mõnda probleemi, ei vaja selleks nõusolekut samalt valitsuselt, kelle poolt see probleem on tekitatud.
2. Küsimus sellest, kas lubada demonstratsiooni toimumine või see keelata, on olemuselt poliitiline. Inimesed, kelle vaated erinevad üldtunnustatud vaadetest või kes ei lähe kaasa üldiste suundumustega ühiskonnas võivad vaevalt loota samasugusele juurdepääsule avalikele kohtadele ühiskonnas kui enamus. Otsustamist selle üle, kellel lubada koguneda ja kellel mitte, ei tohks jätta ametnike meelevalda.
3. Vaba eneseväljendus on demokraatlikus ühiskonnas igapäevane õigus, kuid mitte iga võimalus pole selleks kõigi jaoks võrdsel kättesaadav. Kui jõukad ja positsiooni omavad inimesed omavad juurdepääsu ajalehtedele ja televisioonile, on avalik meeleavaldus vaesemate kihtide ja äärmuslikumate rühmituste „meedia“.

Avalikud demonstratsioonid annavad ebapopulaarsete vaadete väljendajatele võimaluse üksteist toetada ning tuua oma seisukohad vahetult suure auditooriumi ette.

4. Oma iseloomult toovad marssimine ja piketeerimine avalikes paikades kaasa avalikkuse tähelepanu keskendumise toimuva põhjustele.

Nõuda võimudelt luba oma arvamuse avaldamiseks avaliku demonstratsiooni kaudu kui kord ja julgeolek on tagatud, on inimeste põhiõiguse õigustamatu piiramine.

5. Pargid ja avalikud platsid on alati olnud kohtadeks, kus inimesed kogunevad ja päevapoliitika üle mõtteid vahetavad. See võimalus on osa inimeste õigustest. Seda õigust ei tohi ametivõimude tahte kohaselt piirata või kaotada.

6. Ajastamine on poliitikas väga tähtis ning inimesed ei oska tulevikku ette ennustada. Kui midagi juhtub, on inimestel vaja koheselt reageerida ja olla nähtav.

Nõue ürituste eelnevaks registreerimiseks on võimudele heaks vahendiks, kuidas takistada ebameeldivate ürituste õigeaegset korraldamist, mil need mõjuksid kõige efektiivsemalt.